

zonder ordelijk aangelegde straten, hier en daar steil en moeilijk begaanbaar. De huizen tonen geen enkele charme, ze zijn gebouwd als hutten, met weinig comfort. Zijne Hoogheid nam zijn intrek in een kleine herberg gedreven door een Fransman. Uit eerbied voor de hier heersende gewoonte het huis na iemands overlijden, in dit geval zijn moeder, voor een bepaalde tijd te verlaten, is genoemde graaf Zijne Hoogheid niet komen begroeten. Bij de toegangsdeur aan de rotswand waren de wapenschilden van de overledene opgehangen, waar ze naar Hollands gebruik een jaar blijven. De graaf heeft vier raadsleden en een secretaris, en

deze kwamen bij Zijne Hoogheid hun opwachting maken. Er wonen weinig katholieken, en die komen tezamen in een kerk van het diocees van de bisschop van Münster, hier op de grens“.

Katholiek

De graaf van Bentheim en zijn Hollandse vrouw, die beschreven worden in het voorgaande, zijn graaf Ernst Wilhelm en Geertruida van Zelst. Later dat jaar zou Ernst Wilhelm inderdaad katholiek worden en de katholieke kerk in Bentheim laten bouwen. Geertruida weigerde echter katholiek te worden, wat tot dramatische ontwikkelingen zou leiden...

13 Het tragische leven van Geertruida van Zelst

gravin van Bentheim

In de winter van 1661 werd graaf Ernst Wilhelm, die als verstokte vrijgezel van 38 jaar samen met zijn zuster en moeder op zijn kasteel in Bentheim woonde, verliefd op Geertruida van Zelst. Zij was de energieke Nederlandse hofdame van zijn moeder en was tien jaar jonger dan hijzelf. In augustus van het jaar daarop trouwden ze, terwijl Geertruida hoogzwanger was van hun eerste kind. Al spoedig volgden meer kinderen, in totaal zes.

De familie van Ernst Wilhelm was echter niet blij met dit huwelijk met een niet-adellijke vrouw, wat inging tegen de eeuwenoude succesvolle traditie om via een gerichte huwelijkspolitiek de macht en het bezit uit te breiden. Zij probeerden het huwelijk nietig te verklaren en zetten Ernst Wilhelm onder zware druk om zijn broer

Philip Conrad, die al graaf was in Steinfurt, tot wettelijk erfgenaam van Bentheim te benoemen. Uiteindelijk ondertekende de zachteardige Ernst Wilhelm, waarvan bekend was dat hij ieder conflict probeerde te vermijden, een oorkonde met die strekking.

Brief naar de bisschop

Toen Geertruida daarvan hoorde, nam ze een beslissing die verstrekkende gevolgen zou hebben: ze schreef zonder medeweten van haar man een brief naar de bisschop van Münster met het verzoek om de voogdij over de kinderen op zich te nemen, oftewel: alles te doen wat in het belang van de kinderen was.

Deze bisschop van Münster, Bernhard van Galen, was naast bisschop ook wereldlijk leider ('vorst') en stond bekend als een sterke pleitbezorger van het rooms-katholieke geloof en om zijn

agressieve machtspolitiek. Hij had de Duitse keizer, een persoonlijke vriend van hem, geholpen met de oorlog tegen de Turken, die Wenen dreigden te veroveren. In de Nederlandse geschiedenis is hij bekend geworden onder zijn bijnaam 'Bommen Berend' vanwege zijn bijzondere interesse in kanonnen. Later zou hij tot twee keer toe Nederland aanvallen en in 1672 bijna heel Oost Nederland veroveren en op een haar na Groningen.

De bisschop zag in de brief onmiddellijk kansen om zijn invloed in het protestantse Bentheim te vergroten, dat bovendien zeer strategisch naast de Republiek der Verenigde Nederlanden lag. Hij accepteerde daarom de voogdij over de kinderen en regelde bovendien bij de Duitse keizer dat Geertruida in de adelstand verheven werd. Hij deed dat echter niet voor niets, want

al spoedig drong hij erop aan dat de kinderen opgevoed zouden moeten worden in 'het enig ware geloof'

en dat ook de ouders maar beter rooms-katholiek zouden worden. Om zijn invloed op Ernst Wilhelm te vergroten, zorgde hij er zelfs voor dat Ernst Wilhelm een katholieke raadsheer uit Münster aanstelde.

Ernst Wilhelm twijfelde, maar Geertruida wilde niets weten van het katholieke geloof. Zo gebeurde er een

32 Ernst Wilhelm von Bentheim, anonieme gravure

tijdlang niets, totdat de bisschop zijn geduld verloor en zich een bijzondere kans voordeed: Philip Conrad was overleden in Steinfurt en op de terugreis van de begrafenis werd Ernst Wilhelm in een bos dat bij Münster hoorde, opgewacht door de bisschop en na enig aandringen meegenomen naar Münster. Daar werd hij volledig gescheiden gehouden van zijn bedienden en werd er onophoudelijk op hem ingepreacht om zich te bekeren tot het rooms-katholieke geloof. Na drie dagen gebeurde dat ook, wat meteen door de bisschop wereldkundig werd gemaakt en als een grote overwinning werd gevierd.

Vlucht naar Nederland

Zodra Geertruida hier van hoorde, stuurde ze onmiddellijk haar kinderen naar Nederland en sloot de poorten van het kasteel. Ze had goed door dat haar man helemaal onder de invloed van de bisschop was gekomen. Al snel kwamen de eerste soldaten uit Münster 'om haar te beschermen'. De struise Geertruida stuurde ze echter weg met de mededeling 'Ik wil eerst mijn man spreken' en hield de poorten gesloten. Daarop trok de bisschop met een legermacht van tweeduizend soldaten naar Bentheim en bezette het kasteel.

Hij ontdekte toen dat de kinderen weg waren en dat dreigde zijn plannen te doorkruisen. Geertruida werd gevangen gezet en er werd grote druk op haar uitgeoefend om haar te bewegen de kinderen terug te laten sturen naar Bentheim. Geertruida gaf echter niet toe, zelfs niet onder doodsbedreigingen.

Uiteindelijk wist ze verkleed als boerenmeisje te ontsnappen en de grens met Nederland over te steken.

Ze bleef de rest van haar leven bij haar kinderen in Den Haag.

33 Katholieke kerk in Bad Bentheim, gebouwd in 1670 in opdracht van graaf Ernst Wilhelm. De toren is later bijgebouwd

34 Vorst-Bisschop Christoph Bernard van Galen (1670), schilderij van Wolfgang Heimbach (foto: Andreas Praefcke)

Na de nodige diplomatie en een aantal vergeefse ontvoeringspogingen van de kinderen veranderde de bisschop van strategie: hij zorgde ervoor dat het huwelijk van Ernst Wilhelm en Geertruida ontbonden werd en zette een procedure in gang om haar weer uit de adelstand te laten zetten. De ontbinding van het huwelijk maakte de weg vrij voor Ernst Wilhelm om opnieuw te trouwen, deze keer met een adellijke, katholieke dame. Geertruida probeerde vanuit Nederland nog met een officieel protest bij de rechtbank in Den Haag het huwelijk te voorkomen, maar tevergeefs. Het huwelijk brak haar hart en ze stierf kort daarna van ellende.

Als ultieme vernedering werd Geertruida kort na haar dood inderdaad weer uit de adelstand gezet.

De erfenis

Na de dood van Ernst Wilhelm in 1693 volgde een enorm juridisch gevecht over de erfenis. Uiteindelijk werd een compromis bereikt: de familie uit Steinfurt kreeg de zeggenschap over het graafschap Bentheim en de inmiddels volwassen kinderen van Geertruida de zeggenschap over het veel kleinere graafschap Steinfurt.

Maar dat was nog niet het einde van het verhaal. Want bijna honderd jaar later was er geen mannelijke erfopvolger in Bentheim meer en erfden de nakomelingen van Geertruida alsnog het graafschap Bentheim. Tot op de dag van vandaag is deze tak van de familie in het bezit van het kasteel en een aantal landerijen in de omgeving. En zo heeft Geertruida van Zelst uiteindelijk toch bereikt wat ze wilde: haar nakomelingen als opvolgers van de graaf.

36 Schilderij van graaf Ernst Wilhelm, gravin Geertruida en hun kinderen (prive verzameling Fuerst zu Bentheim und Steinfurt)

<< 35 Spiegelmonogram van graaf Ernst Wilhelm, boven de 'bovenste poort' van het kasteel in Bentheim. Bevat de letters C, E, W en de getallen 6 en 9. C = "Comes", latijn voor heerser, E = Ernst, W = Wilhelm, 69 = 1669

30 Wie woont er nu eigenlijk nog op het kasteel Bentheim?

De huidige familie von Bentheim zu Steinfurt voert in rechte, mannelijke lijn terug tot 1421, toen Bernhard, de laatste graaf van Bentheim uit het 'huis Holland', kinderloos stierf. Hij vermaakte zijn eigendom aan zijn achterneef (de kleinzoon van zijn zuster), Everwin van Götterswyk, die tot dat moment alleen een vervallen kasteel aan de Nederrijn bezat. Het graafschap Bentheim had toen al ongeveer de omvang en de vorm die het nu nog steeds heeft als Kreis (bestuurlijke eenheid tussen gemeente en deelstaat).

Van graaf tot vorst

Vanaf 1815, bij de herverdeling van de macht in Europa na de tijd van Napoleon, kregen de graven van Bentheim minder macht en zeggenschap en werd de graafschap onderdeel van het koninkrijk van Hannover. In ruil daarvoor kregen ze in 1817 wel een hogere adellijke titel: "Fürst" (vorst) in plaats van graaf. De titel "Fürst" ging alleen over op de oudste zoon, de erfopvolger (de "Erbprinz", tot

het moment dat zijn vader stierf). De andere kinderen kregen de titel prins of prinses.

Vanaf 1919 worden in Duitsland adellijke titels niet meer toegekend en mogen bestaande titels alleen nog als onderdeel van de achternaam worden gebruikt.

In het geval van de nakomelingen van het voormalige vorstenhuis van Bentheim dragen sindsdien alle gezinsleden officieel de familienaam van Prinz (of Prinzessin) zu Bentheim und Steinfurt. Onofficieel mogen de benamingen Fürst en Erbprinz nog wel gebruikt worden, op basis van traditie.

De familie tegenwoordig

De huidige, flink op leeftijd zijnde Fürst Christian heeft geen eigen zoon als erfopvolger en heeft daarom zijn neef Carl Ferdinand geadopteerd. Christian, Carl Ferdinand, zijn vrouw Elna-Margret en hun kinderen wonen tegenwoordig op het kasteel in Steinfurt.

92 Batterijtoren van Burg Bentheim, waar Prins Rheinhard woont

"Carl Ferdinand, Erbprinz zu Bentheim und Steinfurt" is sinds 2005 directeur van het familiebedrijf. Hoewel de familie zichzelf tegenwoordig vooral als een moderne ondernemersfamilie ziet, voelt men zich ook - en niet alleen uit economisch belang - verplicht een

bijdrage te leveren aan de historische en culturele identiteit van de regio. Alleen Prinz Rheinhardt en Prinzessin Angela, de ouders van Carl Ferdinand, wonen momenteel op het kasteel in Bentheim, op de bovenste verdieping van de batterijtoren.

93 Prinz Carl Ferdinand en
Prinzessin Elna-Margret,
(foto: Wenn Ltd., Alamy)